

THE STAGES OF MARIN SORESCU'S POETRY

Maria Mirela TRANĂ
PhD Student, University of Pitești

Abstract: This article presents the poetic stages of Marin Sorescu, a prominent personality of the 1960s, who made a significant contribution to the revitalization of Romanian literature. Sorescu's lyric poetry is distinguished by originality and depth. In his works he approaches themes such as, absurdity of existence, time, creation. Moreover, nowadays, through nonconformity, innovative association of terms and through a unique comical way of presenting tragic situations, Sorescu's volumes of poems are truly alive and represent a real intellectual treatment for readers.

Keywords: irony, humour, poetry, human being, reality

Lucrarea de față își propune în cele ce urmează să ilustreze evoluția poeziei lui Marin Sorescu, pornindu-se de la debutul său literar, până la publicarea ultimului volum. În scopul atingerii acestui obiectiv, demersul va fi atât unul teoretic, respectiv introducerea liricii soresciene într-o perioadă istorică, cât și unul analitic, prin interpretarea acesteia.

Tema prezentului articol este una actuală, fapt dovedit de interesul criticilor literari față de opera lui Marin Sorescu, interes concretizat în monografiile, studiile, articolele, dicționarele. Importanța poeziilor soresciene provine din faptul că acestea se adresează unui public nelimitat, care-și găsește un refugiu, o ancoră, o legătură spirituală cu acest univers liric.

În intervalul 1948-1953 a avut loc instaurarea regimului comunist și sovietizarea forțată, moment în care fenomenul literar românesc a fost suprimat, alterat, controlat, devenind un instrument de propagandă politică. După această perioadă mai puțin înfloritoare, începutul anilor '60 anunță o revitalizare a poeziei, aceasta întorcându-se la formele și obiectivele sale inițiale.

Laurențiu Ulici a constatat că neomodernismul poetic românesc este caracterizat de o mare diversitate, dintr-o pluralitate de voci lirice, care au la bază o viziune similară ce prezintă nuanțări și diferențieri firești. După cum susținea Iulian Boldea în lucrarea sa *De la modernism la postmodernism*, poezia neomodernistă este „[...] o poezie însuflețită de idealul noutății expresive, al unor mutații de viziune, de atitudine și de stil. În același timp ea își propune asumarea unui efort de reînnoire a unei tradiții literare prestigioase, aceea a epocii interbelice. Asimilarea acestei experiențe creatoare, reasumarea tradiției se conjugă în anii '60 cu dimensionarea dintr-o perspectivă proprie a unor toposuri și modele novatoare, ce tind să redea poeziei prospețimea, vigoarea și profunzimea pierdute în prolecultism. Pătrunderea în dinamica eului, evaluarea tectonicii abisale a miturilor, reinventarea confesiunii cu

valențele sale subiective și reflexive adiacente, accentul acordat erosului, sunt teme și constante ale lirismului ce au conferit identitate neomodernismului.”¹

Marin Sorescu a avut o contribuție fundamentală la evoluția lirismului românesc.

„ Autor al unei poezii care a fost pusă cel mai adesea sub semnul nonconformismului, al inaderenței fundamentale la convenția poetică și al insurgenței față de modelele consacrate de tradiție, Marin Sorescu și-a configurat și consolidat o personalitate lirică inconfundabilă, de fapt, la vreuna dintre multele registre ale vocii sale, la vreuna dintre numeroasele manifestări ale unui eu liric proteic, greu de prins în vreo formulă critică.”²

Poet, dramaturg, prozator, eseist, ziarist, critic de teatru și de film, Marin Sorescu, a fost un scriitor total, în acest sens criticul literar Alex Ștefănescu opina despre autor că: „[...] a fost - și este și post - mortem - un poet important, un dramaturg important, un critic literar important, un traducător important, un prozator (destul de) important, un publicist important.”³

În viziunea lui Călinescu, acesta a fost în primul rând poet, însă Marin Sorescu susținea: „Eu nu sunt la urma urmei, poet, dramaturg și eseist, ci mă consider scriitor, scrisul este profesia mea, și un scriitor trebuie să tindă, măcar, a fi cât mai complet.”⁴ Dorința autorului de a fi complet s-a concretizat deoarece opera sa este caracterizată de diversitate.

Fănuș Baileșteanu a remarcat că pentru scriitor actul de creație este de o profunzime acută: „ Actul de creație este însă văzut de Marin Sorescu cu o gravitate de rezonanță cosmică, Gest esențialmente demiurgic, actul de creație are de înfruntat cataclisme geologice și, dacă le învinge, victoria sa se cuvine a fi prețuită cu atât mai mult: „ Scriu pe cutremure /...// Foarte mulți strămoși de-ai mei / S-au mutat în pământ / De teama cutremurelor. / Numai eu mai încerc să le leg / Ca pe șinele de cale ferată, după deraiere, / Aceste două cuvinte.”(*Creație*).⁵

Cornel Regman, din punct de vedere istoric, în lucrarea *Explorări în actualitatea imediată*, împarte lirica soresciană în trei momente pe care le-a intitulat Sorescu I, Sorescu II și Sorescu III: „ [...] Sorescu III există în virtutea faptului că i-a premers Sorescu II, în multe privințe deosebit de Sorescu I.”⁶ Același critic literar afirma: „ [...] Sorescu I, autor de ingenioase și paradoxale scenarii care dinamitează certitudinile zilnice și stabilesc raporturi de intimitate cu fețele incomode ale lucrurilor. [...] Cu Sorescu II intrăm de-a binelea pe tărâmul burlescului, mișcare vizibilă mai ales pe planul descătușării expresiei; poetul „se face comod ” înlăuntrul formulei sale, care continuă să fie a semnalizării bizareriilor și paradoxurilor existenței. [...] În poezia lui Sorescu, optica țărănească și într-un sens mai larg miticească a luat-o înaintea

¹ Iulian Boldea, *De la modernism la postmodernism*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2011, p.79

² *Ibidem*, p.129

³ Alex Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000*, București, Editura Mașina de scris, 2005, p.407

⁴ Mihai Sin, *Interviu cu Marin Sorescu*, în *Vatra*, nr.5, 20 mai, 1976, p.11

⁵ Fănuș Baileșteanu, *Marin Sorescu studiu monografic*, București, Editura Steaua Procion, 1998, p.88

⁶ Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, Editura Eminescu, 1978, p. 107

universului țărănesc, a cărui promovare în poezie va fi programul lui Sorescu III.”⁷ Primul moment este reprezentat de parodia din *Singur printre poeți*, dar și din alte volume, al doilea de poezia abstractă, conceptuală, regăsită în *Poeme, Moartea ceasului* și în *Traversarea*, urmând ca cel de-al treilea să fie reprezentat de poezia „țăărănească” din ciclul *La liliaci*.

Fănuș Băileșteanu se oprește asupra altei clasificări, făcând referire la ipostazele în care poate fi percepută opera soresciană: „ I - o scriere ironică, în răspăr cu gândirea comună; II - o scriere de concepție proprie, mai puțin ironică solemnă, ceremonioasă, nu fără unele reflexe bizantine, ortodoxe, [...] III - o scriere în Rollenlyrik - deci un fel de lirică „ prozaică ” - „obiectivă ” [...] ”.⁸

Primele proiecte literare ale lui Marin Sorescu, proiecte mai puțin cunoscute și analizate, sunt poemele scrise în anii '50. În ciuda constrângerilor făcute de contextul politic, se pot identifica în cuprinsul acestora elemente ale parodicului, ludicului și burlescului. Cosmin Borza afirmă că „ [...] multe poezii din volumele *Versuri inedite* (creațiile „folclorice”, eroticele și pastelurile) și *Încoronare* (în special textele incluse în secțiunea intitulată inspirat - căci atât de atipic pentru Sorescu - *Lirice*) par scrise de un Eminescu „pașoptist” sau de un Labiș fără entuziasme sociale.”⁹ În acest sens, sugestivă este poezia *Încoronare*: „ Cu dor ca prima oară, îndrăgostit ca Dante, / În liniștea grădinii eu o aștept să vie... / Amurgul îmi aruncă pe umeri o mantie / De purpură și aur cu flori și diamante. // Și-a teilor coroană cu flori gălbui, o mare / În care, luminoase, se văd aprinse stele / Coboară peste visuri, pe pragul frunții mele / Și-mi cere-un chip aievea cu ochii de cicoare. [...] ”

O viziune cu totul diferită face de cea din *Încoronare* este cea care apare în *Versuri inedite*. Deoarece discursul parodic este nelipsit, Marin Sorescu oferă o replică la *Luceafărul* eminescian prin intermediul poeziei *Primăvara dragoste...: „Încrunțat cătam la ea .../ Și mă-ndrăgosteam lulea. / Ce lulea? E prea banal: / Mă îndrăgosteam mortal! ”. Luceafărul se „dă jos din univers” pe o „funie de vers”, îi veghează pe îndrăgostiți și are mărimea unui „ou de struț.”*

Perspectiva demitizantă soresciană reiese din ciclul *Rondelul rondelului meu* în care sunt caricaturizate moravurile social-culturale ale epocii și în care se dorește purificarea și autentificarea existenței: „ Rondelul meu e vârf de ac / Și câteodată măturoi [...] Smulge ce-i mască, ce-i capac / Peste piaiță și noroi. / Înțepă unde e gunoi. / Rondelul meu e vârf de ac / ” Mai mult decât atât, în *Rondelul unui poet*, Sorescu transmite săgeți tuturor poezilor care nu au talent și care primesc aprecieri nemeritate din partea criticilor: „ A pescuit talent pe baltă /

Și-ndată s-a făcut poet / Toți criticii în slăvi îl saltă: « Trăiască marele... (secret) ! » [...] Shakespeare cioplea mult ... în daltă / Până să scoată un sonet, / Dar ăsta-i geniu get-beget: / A pescuit talent în baltă.”

Marin Sorescu a debutat cu volumul *Singur printre poeți* (1964), care după spusele lui Alex Ștefănescu: „ nu era o simplă culegere de parodii, ci o paradă de stiluri

⁷ *Ibidem*, pp. 116-117

⁸ Fănuș Băileșteanu, *Op.cit.*, p.27

⁹ Cosmin Borza, *Marin Sorescu: singur printre canonici*, București, Editura ART, 2014, pp.65-66

ale poeziei românești contemporane.”¹⁰ În cadrul acestui volum este condamnată stereotipia conceptuală ce se regăsește în peisajul literaturii contemporane. Eugen Simion afirma că „ Parodiile sale arată o imaginație lirică bogată și o virtuozitate tehnică ireproșabilă. Nu trece neobservat spiritul lor critic. Într-un loc ia în răs familiaritatea nepotrivită cu care o poetă contemporană vorbește despre cosmos (*La Marte*), în altul pastișează (și surpă din interior) modul solemn cerebral de a vorbi, în lirică, despre lucrurile banale și a spiritualiza elemente derizorii (cravata ca o „ fâșie de cosmos”, „ singura certitudine cu nod ” etc.)”¹¹

Eugen Negrici a remarcat că prin debutul său editorial, poetul dă dovadă de „ un spirit iconoclast de bătaie lungă , cu o cuprindere a cârtirii mult mai încăpătoare decât pare. Că nu numai ticurile poeziei devitalizate, înțepenite de sloganuri, ale unora dintre contemporanii de notorietate, fabricați de erorile unei epoci, îl iritau, ci, în genere, orice împrejurare în care expresia apare convenționalizată, chiar dacă - și poate mai ales dacă - pornește dintr-o realitate sufletească profundă.”¹² *Singur printre poezi* marchează căutarea unei voci poetice caracterizate prin unicitate într-un context aplatizant care mizează pe uniformizare.

Odată cu apariția volumului *Poeme* (1965), Marin Sorescu dezvoltă un alt stil liric, unul din care nu lipsește ironia, dar care este caracterizat de o profunzime mai mare decât cea manifestată anterior. *Poeme* dezbate mari teme ale existenței, poetul devenind un adevărat gânditor-filozof. G. Călinescu afirma: „Fundamental, Marin Sorescu are o capacitate excepțională de a de a surprinde fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune. Este entuziast și beat de univers, copilăros, sensibil și plin de gânduri până la marginea spaimei de ineditul existenței, romantic în accepția largă a cuvântului.”¹³

Creația lumii, arta, moartea, destinul, raporturile generale ale omului cu relativul și absolutul, efemerul și eternul, idealul și fenomenalul sunt elemente ale volumului care implică o distanțare față de orientarea contemporană. Acest lucru reiese încă din primele două poeme ale volumului din 1965.

Sugestivă în ceea ce privește acest volum este poezia *Matinală*: „ Ne spălăm cu clăbucul tău, soare, / Săpunul nostru fundamental, / Întindem mereu brațele spre tine / Și ne frecăm bine cu lumină, / De ne dor oasele de-atâta fericire. // O, ce veselie / E pe pământ dimineața! / Deocamdată nu știm de unde să luăm / Și cele mai bune prosoape- / Și ne ștergem pe față cu moarte.”(*Poeme*, 1965) Desacralizarea și descosmicizarea unui simbol solemn, cum este soarele, oferă cititorului uimire, surprindere, dar și confuzie și dezorientare. În poezie, soarele devine un obiect de uz casnic, iar pe un ton impersonal sunt înșirate o serie de enunțuri destul de banale în aparență. Mesajul sentință al acestora „ mută accentul valorizării pe aspectul tragic al existenței; tot ce trăiești în experiența cotidiană se reduce la ceva derizoriu, la câteva acte stereotipe ce

¹⁰ Alex Ștefănescu, *Op. cit.*, p. 407

¹¹ Eugen Simion, *Scritori români de azi*, vol. III, Editura Litera, Chișinău, 1998, pp. 134-135

¹² Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, București, Editura Cartea Românească, 1978, p.144.

¹³ G. Călinescu, *Un tânăr poet (Cronica optimismului)*, în *Contemporanul*, nr. 43, 23 octombrie 1964, pp.1- 2

pot fi transmise direct într-o expresie sobră, la fel de stereotipă ca și mecanicitatea actelor comise [...]”.¹⁴

Sorescu intră într-un univers al copilăriei în volumele *Unde fugim de acasă* (1968), *O aripă și-un picior* (1970) și *Ocolul infinitului mic, pornind de la nimic* (1973). Universul infantil înseamnă descoperirea treptată a cuvintelor, iar pentru autor o întinerire și o nostalgie. Prin interemediul jocului adultul evadează din cotidian într-o lume lipsită de griji și responsabilități. Reprezentativă în acest sens este poezia *Zbor din volumul O aripă și-un picior*: „Un sentiment plener / Din ce în ce mai rar / Când ies doar pe balcon / Și cred că-s avion. // Și zbor cu glastre-n brață / Prin liniștea măreață. / Și-o cioară subțioară / Mi-arată cum se zboară.” O altă poezie ce ia forma unei fabule în care lupul este agresorul și oaia victima, dar cu toate acestea, ei formează un cuplu fericit este *Perechea*: „ Oaia ce-a mâncat-o lupul / A format cu el un cuplu. / Și-au rămas, un lup și-o oaie, / De povestea lumii-n ploaie. / - Ce-ai văzut? Cum l-ai luat, / Oaie dragă? / -M-a mâncat. / -Lupule, cum de-ai putut / Să iei oaia? / -Mi-a plăcut. / Oaia ce-a mâncat-o lupul / A format cu el un cuplu.” (*O aripă și-un picior*, 1970)

Volumul *Moartea ceasului* amintește de două teme grave ce marchează existența ființei umane: timpul și moartea. Existența văzută ca un efort sisific prin modul în care se derulează aceleași imagini, cu aceiași protagoniști, repetarea continuă a unor activități banale, lipsite de sens, îl determină pe Sorescu să înțeleagă că viața nu-i oferă nimic deosebit. Poezia *Viziune* are la bază aceleași idei despre existență, rutina făcându-ne să ne învârtim într-un cerc vicios, fără să găsim o cale de evadare, totul rămânând neschimbat: „ Nu mai există copii noi, / Aceiași părinți de la începutul lumii / Nasc mereu aceiași copii...”. Totodată, pune accent și pe faptul că omul modern este înlocuit de obiectele ce-l reprezintă: „O servietă, importantă, ministerială / Flirta de o jumătate de ceas / Cu o poșetă de piele de șarpe”.

„ *Tușiti* (1969) se menține în linia poemelor anterioare, nici un pas înainte, nici un pas înapoi.(...) Faptul nou în volumul de acum este renunțarea la miturile celebre. Marin Sorescu nu mai face, vreau să spun, cu obstinție o lirică a miturilor întoarse, evită de regulă motivele livrești și lasă versului o mai mare libertate de mișcare.”¹⁵

Volumele *Suflete bun la toate* (1972) și *Astfel* (1973) sunt caracterizate de o emoționalitate mai intensă, un Sorescu mai matur și mai profund în ceea ce privește lirismul ironico-fantastic.

Au urmat și ale volume ce și-au impus același stil marcat de originalitate, inventivitate, ironie, haz, degajare, de un spirit zeflemist și liber. În acest sens Eugen Simion afirma :„ Nu există o evoluție a motivelor, o înlănțuire a *subiectelor*. Imaginația aleargă printre mituri și întâmplări, descoperind poezia acolo unde ne-am aștepta mai puțin. Apoi totul este reluat de la capăt (...), ca în cunoscutul mit al omului care poartă pe umeri la infinit o imensă stâncă. Poezia devine, atunci, o lungă confesiune despre condiția omului. Poemele (metaforele) se completează, se amplifică volumele de

¹⁴ Marin Mincu, *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea (de la Alexandru Macedonski la Cristian Popescu)*, Constanța, Editura Pontica , 2007, p. 651.

¹⁵ Eugen Simion, *Op. cit.* ,p.145

versuri formează o imensă bobină. De oriunde apuci firul ei, poți intra în problematica întregului.”¹⁶

O scriere cu totul diferită față de poeziile din volumele prezentate anterior este reprezentată de ciclul de șase volume intitulat *La Liliaci*. Deosebirea este că funcția parabolică, este înlocuită de cea realist-evocatoare și totodată aici apare o concretețe mult mai mare a elementelor narative și descriptive, motiv pentru care M. Nițescu a numit ciclul *La Liliaci* „poezia concretului”.

Cuprinsul acestor volume a reprezentat o serie de amintiri din copilăria lui Sorescu, ce oferă un festin emoțional cititorului.

Ni se prezintă-n detaliu „universul oltenesc al satului, cu specificul lui în vorbire, în gesturi, în mentalitate și psihologie, e recreat cu un neîntrecut simț al notației realiste: „Îmi arăta încă de cu toamnă opincile viitoare, pe spinarea porcului gras / Venit blînd la șanț, la politica oamenilor, și întinzîndu-se să-l scărpinăm pe burtă, / Cu degetele mari, noduroase, de la picioare” (Nea Florea).

În comparație cu satul blagian, care trăiește într-un orizont al misterului, atemporal, cel al lui Sorescu prezintă un mister care e fin integrat în tradiția și-n economia vieții.

Limbajul din *La Liliaci* este o formă de „discurs omologat”, cum o numea M. Mincu în lucrarea sa, toate formele dialectale, arhaismele, regionalismele, prind viață prin introducerea lor în actul discursiv. Discursul bulzeștean are la bază numai acele cuvinte ce-au marcat memoria colectivă și au rămas consecvente în ea, nu numai pentru conținut, ci mai presus de toate, pentru expresia în care s-au păstrat.

Maria Căpușan, într-un capitol intitulat „Surîsul lui Sorescu”, opina: „ciclul *La Liliaci* constituie tocmai un [...] tratat doveditor a ce poate fi limba bine știută și mînuită, creatoare pînă în străfundurile ei sub pana soresciană; chiar dacă uneori copilul Sorescu pare prins atît de tare în jocul lui că face alexandrinism gratuit cu țata Anica și cu satul acela situat, undeva, într-o Oltenie mititică.”¹⁷

Prin crearea diferitelor tipologii de țărani care se confruntă cu diverse probleme dintr-un anumit stadiu al vieții lor: Mitrele (Spânzuratul), care voia să se spînzure de gura femeii, Grigore Târziu care nu se însura, prezența imaginii bunicilor autorului, figura tatălui, și el un țăran de rînd grijuliu cu fiul său, iubitor de creație, Marin Sorescu dă viață unui mit prin intermediul literaturii într-o lume în care totul stă să se degradeze.

La Liliaci prezintă un „realism de gradul zero, marcat prin cruzimea nudă a spunerii și decortificarea pâna la măduva mitică a semnului lingvistic, într-un proces ireversibil de desacralizare și parodiare. Dacă satul lui Creangă se trezește auroral la viață (odată cu cântecul pupezei), dacă cel al lui Marin Preda își contemplă vangoghian amiaza (când secerătorii încearcă să se sustragă pârjolitoarei arșițe expresioniste), satul lui Marin Sorescu este negru tombal și nu întâmplător poetul atrage atenția că „Liliaci nu e numele satului meu, cum s-a crezut. Cimitirul e înconjurat cu un gard de

¹⁶ *Ibidem*, p.142

¹⁷ Maria Vodă Căpușan, *Marin Sorescu sau despre tînjirea spre cerc*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1993, p.61

lilieci. Locul acesta de verdeață mi s-a părut simbolic, în multe sensuri. Moartea de aici păstrează o spiritualitate pe care m-am simțit dator să o semnalez.”¹⁸

Toate particularitățile operei *La Lilieci* se vor consolida puternic în poezia cu același nume:

„ Nicăieri nu mănânci o varză cu carne / Mai gustoasă ca-n cimitir, / De ziua morților, când se face pomană / Și toate femeile vii se întrec în de-ale mâncării.”

După cum s-a remarcat în lucrarea prezentă, poeziile lui Marin Sorescu, din punct de vedere evolutiv, își păstrează originalitatea și profunzimea prin tratarea unor teme grave într-o manieră ludică și ironică. Autorul se joacă „ de-a destinul” și „ de-a creația” și pune accent pe viață, timp, fericire, elemente ce controversază întreaga conștiință a ființei umane.

Marin Sorescu este un autor ce trăiește în actualitate, lirica sa se poate suprapune peste cea din secolul XXI, opera lui fiind încă viabilă, validă, actuală prin multitudinea de teme comune. El creează scenarii ingenioase care distrug certitudinile cotidiene și stabilesc legături cu fețele incomode ale existenței. Așa cum afirma Vladimir Streinu, Sorescu este ca un copil ce se joacă în drojdia existenței.

Bibliografie

- Băileșteanu, Fănuș, *Marin Sorescu studiu monografic*, București, Editura Steaua Procion, 1998.
- Boldea, Iulian, *De la modernism la postmodernism*, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2011.
- Borza, Cosmin, *Marin Sorescu: singur printre canonici*, București, Editura ART, 2014.
- Călinescu, G., *Un tânăr poet (Cronica optimismului)*, în *Contemporanul*, nr. 43, 23 octombrie 1964.
- 5.Căpușan, Maria, Vodă, *Marin Sorescu sau despre tînjirea spre cerc*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1993.
- Mincu, Marin, *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea (de la Alexandru Macedonski la Cristian Popescu)*, Constanța, Editura Pontica, 2007.
- Negrici, Eugen, *Figura spiritului creator*, București, Editura Cartea Românească, 1978.
- Regman, Cornel, *Explorări în actualitatea imediată*, București, Editura Eminescu, 1978.
- Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. III, Editura Litera, Chișinău, 1998.
- Sin, Mihai, *Interviu cu Marin Sorescu*, în *Vatra*, nr.5, 20 mai, 1976.
- Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000*, București, Editura Mașina de scris, 2005.

¹⁸ Marin Mincu, *Op. cit.*, p. 652